

Jenny Westerström

Lunds universitet

Jenny.westerstrom@litt.lu.se

Anders Österlings strategier som översättare

Anders Österling (1884–1981) var en av 1900-talets totala litteraturmänniskor och verkade som lyriker, reseskildrare, kritiker, minnes-tecknare, utgivare, prisutdelare och inte minst som översättare. Det är den sistnämnda gärningen jag ska uppehålla mig vid. Jag vill visa att det hör till hans centrala uppgifter, både för de översättningar han utförde och för vad de betytt för hans övriga gärningar.

1. Att göra främlingar till fränder

Fränder och främlingar heter Anders Österlings första samling av tolkningar av utländsk lyrik. Den publicerades 1912. Titeln användes sedan över nya eller utvidgade samlingar av dikttolkningar från år 1916, 1921, 1925 och 1937. Översättaren måste ha funnit titeln lyckad. De två begreppen i den kan användas för att fånga in något väsentligt av hans syn på översättandets villkor.

Österling är förtjust i plurala titlar på sina böcker. Hans tidiga diktsamlingar fick heta *Preludier*, *Offerkransar*, *Hälsningar*, *Årets visor*, *Blommande träd* och *Facklor i stormen*. Något liknande är det med benämningarna på hans artikelsamlingar: *Människor och landskap*, *Minuter och sekunder*. Här förstärks mångfalden ytterligare genom dubbleringen av titelbegreppen. Det ligger nära till hands att inläsa något av personligheten i detta titelval. Det är ett uttryck för en människa som är beredd att se mångfalden i livet. Det illustreras också av *Fränder och främlingar*.

Att överbrygga motsättningar är ett närmast konstitutivt drag för Österling. I linje med det ser han som sin uppgift att presentera båda sorterna. Fränder i en något vidgad mening kunde det ju ligga nära till hands att ta sig an, men han vill verka för att också främlingarna importeras. Här ligger en viktig principiell hållning, av vikt både för bredden på hans introduktioner och för hans värderingar. Österling vill göra en insats både för fränder och främlingar. Man kan urskilja en utveckling i hans översättarverksamhet.

Fränder i vidgad mening fick då betyda de diktare som han själv till en tid tog lärdom av. Men även främlingarna var förtjänta av att tolkas och att därmed bli något annat än främlingar, mindre främmande för en främmande kultur och på ett främmande språk. Högst medvetet avstår Österling från att sortera. Översättaren presenterar sitt företag i tre meningar: "Det bör kanske förutskickas, att de öfversättningar, som här samlats, hvarken afse att bilda en sluten helhet eller att afspegla någon bestämd lyrisk riktning. Häftet innehåller helt enkelt några olika daterade försök att i svensk vers tolka en del äldre och nyare utländsk lyrik, hvarmed jag stiftat bekantskap. Jämförelsevis lätta uppgifter förekomma också vid sidan af så vanskliga, att den initierade med fog skall förebrå mig min dumdristighet."¹ I så måtto representerar urvalet från 1912 en annan hållning än den som kommit till uttryck i hans tidigare tolkningsövningar. Där fanns ett tydligare drag av mission: så här bör man göra. De representeras i 1912 års häfte av översättningar av Richard Dehmel och Stefan George. Baudelaire, den viktigaste inspiratören för dessa poeter, företräddes av en översättning av "La beauté".² De var fränder. Därtill lades namnkunniga främlingar som Coleridge ("Kubla Khan"), Keats ("Ode till en rekisk kruka") och Blake.

2. Att förena fientliga makter

Den andra samlingen under titeln *Fränder och främlingar* (1916) påminner i mycket om den första. Men den skall därtill ses som en samlad manifestation av europeisk lyrik i en utsatt situation. Det är ingen tillfällighet att de krigförande sidorna fick en jämbördig representation. Klassikerna dominerar ännu mer än i den första samlingen.

Den inte uttalade tanken var förmodligen att mitt under kriget erbjuda något som stod emot förstörelsen. Att materialet presenterades i tre block, ett anglosaxiskt, ett romanskt och ett tysk-danskt kunde ses som ett personligt ställningstagande för att dikten stod över striden.

Det engelska materialet domineras av Wordsworth. Här återfinns ungefär en fjärdedel av de Wordsworth-dikter som Österling skulle försvenska, och av dem publicerades merparten i den här föreliggande och den närmast följande (1921). Det kan ses som en redovisning av en sällsynt inträngande tillägnelse av en annan diktare, och även om han fanns ett par tidsskeden tillbaka spelade han rollen som vägvisare i präglingsen av den egna diktationen.

Om de engelskspråkiga diktarna, här i övrigt företrädda av Shelley, Poe och Stevenson, behöll sin ställning, trädde de franska mer i bakgrunden. Där fanns dock en de diktare som ingick i Österlings personliga tillval, Francis Jammes. Som en motvikt till den hektiska

upptagenheten av storstaden hade Jammes tydligen kommit att framtona som en bundsförvant. I en programartikel hade Österling redan 1910 pekat på hans humor som ett föredöme. Hans kanske mest kända enskilda dikt, "La salle à manger", hade han nämnt flera gånger och nu prövade han att översätta den.

I stället för de franska poeterna blev det i 1916 års i stället de italienska diktarna som tog över bland de romanska diktarna. Något samband har det av allt att döma med de speciella känslor som Österling erfor inför Italien under kriget. Det motsäger inte att kärleken till den italienska diktningen gick längre tillbaka – och skulle vara livet ut.

Av de tyska diktarna var det framför allt Goethe som tog över. Under kriget fick han gälla som den självklare företrädaren för det Tyskland som det var värt att slå vakt om. För Österling står han för något mera. Krigets vånda fick honom att drömma om en "världslitteratur i Goethes mening".

3. Att teckna översättarnas historia

Anders Österling blev tidigt en etablerad diktare. Uppmärksamman redan som 20-årig debutant 1904 fick han ett markant genombrott med *Årets visor* (1907) och sin slutgiltiga placering genom *Idyllernas bok* (1917). 1919 intogs han som den förste i sin generation i Svenska Akademien och två år senare blev han också ledamot av dess Nobelkommitté. Utan att uppmärksammas ens av den översättare som blev hans efterträdare i Akademien sex decennier senare, Gunnel Vallquist, kan de båda sägas ha hamnat på översättarnas stol bland de Aderton. Stol nummer 13 hade bland andra tagits i anspråk av Carl Anders Kullberg. Gunnel Vallquist talar om Österlings "kongeniala tolkningar av utländsk lyrik",³ men hon presenterar i övrigt inte den stafett som hon övertog.

Bland det första Österling gjorde i Svenska Akademien var att han som minnestecknare lämnade ett bidrag till de svenska översättningarnas oskrivna historia. Redan 1922 var han färdig med sin framställning av Shakespeareöversättaren Carl August Hagberg. För att ge relief åt Hagbergs viktigaste prestation har Österling studerat tidigare svenska Shakespeares översättningar. Men det kan inte hjälpas att man framför allt lyssnar på de mer personliga dragen i framställningen. I sin karaktäristik av blankversens successiva införlivning med svensk verskonst – den "flyter numera så naturligt på svenskt språk"⁴ – måste han ha tänkt på det egna bruk av jamber som han kommenterat i slutdikten i *Årets visor*.

Österling är på det här stadiet är pessimistisk i sin syn på översättarnas insatser. Men Shakespeareöversättaren är ett undantag från

regeln: "Om översättandet i sig själv är en resignationens konst, icke blott därför att det innebär ett självklart underordnande av den egna skaparkraften, utan också därför att det så ytterligt sällan kan ge annat än en reproduktiv och ungefärlig bild av sitt original, så har dock Hagberg för visso skördat all tillfredsställelse, som ett arbete av denna art kan ge."⁵

Hagberg passar med sin svåröverträffade översättargärning som murbräcka för hela kåren. Det blir till en programförklaring för Österling själv, när han refererar till den främste förespråkaren för världslitteraturen som ideal. Återigen förs alltså Goethe på tal. Slutorden ansluter på ett lite tillfälligt sätt till kommunikationernas ständiga förbättring – prisade av Hagberg vid invigningen av järnvägen mellan Malmö och Lund 1856 – men rymmer framför allt de mest upprymda funderingar över översättandet som Österling någonsin låter undslippa sig. "Goethe har i ett brev till Carlyle betecknat översättarens värv som ett av de viktigaste och värdigaste i den allmänna världssamfärdseln, och med full rätt hade Hagberg gent emot mekanismens vinningar kunnat framhålla vikten av de andliga kommunikationer, i vilkas tjänst han levde och verkade. Vad han uträttat inom svensk bildningshistoria står alltid i ödmjukt sammanhang med världsdikten och gränsar genom den till det eviga."⁶

4. Att förvandla främlingskap till frändskap

40-åringen Österling fick sina samlade dikter utgivna liksom 60-åringen på nytt skulle få det. Triumfen var svårfrånkomlig, men den skulle direkt föranleda en strängare granskning och en vändpunkt i synen på hans dikter.

I tredje delen av dessa samlade dikter återkommer en stor avdelning med *Fränder och främlingar*. Österling hade sannerligen ingen brist på eget material, men han valde ändå att ta med runt två hundra sidor översättningar av andras dikter. Motiveringen är den här: "Den utgör en personligt färgad antologi ur äldre och nyare utländsk diktning, tillkommen efter fria principer och utan annan hållpunkt än det poetiska intresset. Jag har sålunda översatt för mitt nöjes skull och endast sådant som tilltalat mig".

Det ovanliga med Österling är att han i högre grad än de flesta valde att fortsätta med denna tolkningsverksamhet. Frekvensen varierade rimligt nog beroende på hans andra sysslor, men livet ut sysslade han med detta hantverk. Under de år då hans andra sysslor var i ständig tillväxt hade han därtill lättare att ta itu med denna översättningsverksamhet än att hinna skapa egen lyrik.

På det sättet blev översättandet av lyrik en relativt allt viktigare

del av gärningen för Österling än för flertalet av hans lyrikerkolleger. Genom att sätta in diktöversättandet i ett personligt perspektiv blir det begripligt vilken roll det spelade för Österling – och för den svenska litterära kulturen. Översättandet var viktigt för honom. Det var ett uttryck för att han ville hålla kontakt med den utländska litteraturen. Efter att ha kommit förbi härmningsstadiet fortsatte han att översätta likt och olik. Det vidgade hans – och indirekt också andras – vy. Men det som däri kunde se ut som en distansering och separering ville han till slut motverka på det mycket eftertryckliga sätt att han lyfte in både fränder och främlingar bland sina egna samlade dikter. Det var så han mitt bland sitt egna rymde en ”personligt färgad antologi”.

Lyrikern Österling blev från 1920-talet ifrågasatt, inte minst som idylliker. Översättaren Österling var långt mindre uppmärksam. Det betydde att han inte alls på samma sätt satt ifråga.

Orättvisan är uppenbar, men den rymmer ett uppslag värt att ta vara på. Relativt sett gjorde kanske Österling en viktigare insats som översättare. Hans gärning som diktare var den nödvändiga förutsättningen, men för den stora insats han skulle göra var den inte tillräcklig utan då skulle också komma till en förmåga att underordna sig själv och använda sin förmåga på att uttrycka inte bara sig själv utan framför allt något större. Han kunde uttrycka sig själv men därutöver formulera sig för både fränder och främlingar.

5. Att översätta som tidig anammare och eftersläntrare

När jag studerar litteraturmänniskans olika sysslor får jag möjlighet att jämföra de olika innovationsförlopp som Österling placerar sig i bland annat som lyriker och översättare. Grundläggande för hans sätt att vara är att han vet att uppskatta också det som är honom främmande, ja, att han ofta sätter det högre. Han kunde snarast känna irritation över dem som härmade hans grepp. Han kunde omvänt exempelvis vara generös med Nobelpris till de stora epikerna samtidigt som han själv nogsamt avstod från att själv skriva romaner. Som kritiker med inriktning på utländsk litteratur introducerade han epiker, dramatiker och lyriker som verkade för förnyelse som gick längre än den tradition han själv arbetade inom.

Som översättare kunde han inte bara låta främlingar tala fränders tungomål. Det utvecklades också en växelsång. Naturligt nog kan det sägas att lät George, Wordsworth och Goethe tala österlingska. Men samtidigt som de försågs med hans egen diktion, förändrades hans eget sätt att uttrycka sig. Han lärde sig av dessa främmande röster.

Som en av de lyckliga följderna av det skulle Österling bli en drivande kraft när det gällde att belöna förnyare med Nobelpris. Men

det skedde inte med en gång. På vägen hade det sina offer. Exemplet kunde vara Rilke.

Kjell Espmark menar att man kan förklara det uteblivna Nobelpriset med att hans centrala verk inte hann verka i tid. *Duineser Elegien* publicerades inte förrän 1923, tre år före diktarens död.⁷ Rilke hann aldrig ens komma på förslag.

Men Österling kände honom. Han var den förste utländske diktare som han hade tillfälle att möta personligen. Det skedde en sensommardag 1904 då den nyss debuterade svenske lyrikern vandrade ”på tu man hand i slottsparken” med ”en liten bräcklig gestalt med stort och tankfullt lutande huvud”.⁸ Rilke var ungefär ett decennium äldre än den svenske diktaren. Han kunde blivit vägledare för den 20-åring som debuterat ett par månader tidigare. Men så blev det inte. Österling var öppen för tyska intryck, men han var ännu så mycket inom Georges krets att Rilke reagerade. Han blev inte någon av de tidiga anammarna av dennes lyrik. De under 1922 fullbordade *Duinoelegien* blev inte föremål för Österlings uppmärksamhet.

Under 1920-talet var Rilke anmärkningsvärt bortglömd.⁹ Först under 1930-talet blev det en definitiv ändring på den punkten. 1934 gäller som ett nyckelår. Då översatte Österling själv tre dikter av Rilke, ”Tärkrukan”, ”Våren” och ”Sång från havet”. De tre dikterna trycktes i Österlings nästa tolkningsvolym (1937). Men det måste sägas att det på tal om Rilke inte hade behövts så mycket av detta ”vittförgrenade litterära underrättelseväsen” för att aktualisera honom tidigare. Det är därmed inte sagt att det ens då skulle ha räckt för att skänka honom ett Nobelpris före hans tidiga död 1926.

Den höga värderingen av Rilke återkom han till i sina minnen från 1967: ”Gäller det att till sist nämna de utländska skalder från min egen epok, som för min uppfattning är de dominerande, de djärvaste konstnärerna och de största impulsgevärna, så hyser jag ingen tvekan om namnen: det är irländaren Yeats och österrikaren Rilke.”

6. Översättning som besvärjelse

Översättandet kan verka på många sätt. Det illustrerar Anders Österling, och ett ytterligare exempel på kan ges från andra världskrigets första år.

I svensk radio, så viktig under andra världskriget, kunde lyssnarna på nyårsdagen 1942 höra Shelleys *Den befriade Prometheus*. Österling svarade för översättningen och den var inte bara föranledd av att den engelske skalden skulle fyllt 150 år. Översättaren hade en mycket personlig anledning. ”Den första krigsvintern bröt in med mörkläggnings och annan beredskap”, mindes Österling som många andra som

var med, ”den stränga kölden tycktes på sitt sätt bebåda barbariets återkomst.”¹⁰ Han beslöt sig för att gå tillrätta med de tunga stämningarna. Det var det många som gjorde, och det har sagts att beredskapen efter hand fostrade folk till gemenskap. Österling valde en ensammare väg. Han återtog en översättning som han haft på gång men kört fast i under första världskriget.

Han tvingade sig nu ”att varje morgon ägna någon timme åt detta arbete, som fordrade intensiv koncentration och onekligen skänkte stimulans genom sitt vingstarka, universella frihetspatos”.¹¹ Det hjälpte – ett stycke. Översättningen blev av. Att arbeta träget under dagens första timmar räddade vissa dagar. ”Men denna privatpoetiska terapi hjälpte dock bara till en viss gräns. Det fanns dagar, då även den minst panikstämde nödgades på allvar göra sig förtrolig med tanken på en plötslig bombräd över Stockholm eller en landstigning på skånska kusten.”¹²

6. Att översätta all världens lyrik

Krönet på Österlings verksamhet som översättare utgörs av samlingsvolymen *All världens lyrik* som Österling gav ut mitt under kriget och året innan han fyllde sextio. Upplagan blev omsider närmare trettio tusen exemplar

Boken kom ut tätt inpå julen 1943, det vill säga under ett år som kunde sägas innebära en vändpunkt i krigslyckan. I nästan alla lägen var han mannen som inte lät sig tryckas ner utan den som höll sig själv och andra uppe. Han såg snarare en utmaning i att visa vad beredskapen kunde åstadkomma. Avskärmad från världen var han men just därför var han, så tror jag att man kan tolka hans intentioner, särskilt mån om att visa vad visa vad världen betydde och hur de språk som användes för att ta del i krigföringen hade en gemensam tradition att ansluta till.

All världens lyrik är en utmanande titel – på ungefär samma sätt som det uppdrag att ge priset till världens mest förtjänte författare som Svenska Akademien tagit på sig. Världen var eurocentrisk. Utgivaren anslöt i det mesta till sin tids uppfattning, eventuellt som den kommit att påverkas av ett par decenniers nobelprisarbete, samtidigt som han styrdes av sin egen uppfattning om vad som måste vara med – liksom av vad han själv kunde bidra med. Inledningen antyder genom sina beklaganden att han velat ge en fullständigare bild av framför allt ”den slaviska och den spanska lyriken, där tyvärr mycket litet finns att tillgå i användbar översättning”.¹³ Österling svarade för tolkningarna av 92 av de 396 medtagna dikterna, det vill säga nästan en fjärdedel.

7. De nödvändiga översättningarna

Österlings förord brukar vara avspända intill förströddhet. Ofta rymmer de någon form av ursäkt. Men just i *All världens lyrik* ger han uttryck för en helt avvikande självmedvetenhet. Den kulminerar i några närmast paradoxala omvärderingar. De kan ses som en markering som har ett avgjort intresse för de svenska översättningarnas historia. Genom fyrtio år av lyriköversättande hade Österling samlat på sig en irritation över den ringaktning som denna syssla ofta ådrog sig.

Österling menar sig ha haft stränga krav på de dikter som han inrymt i sitt urval. ”Jag ville gärna begränsa mig till sådant som blivit poesi även i den svenska formen, samtidigt som det verkligen är en återgivning av originalets ton, anda och verkningsmedel.”¹⁴ Med tillämpning av dessa krav har en stor del av de tidigare översättningarna underkänts. Under sin inventering av tillgängligt material har utgivaren tvingats konstatera att 1800-talets översättningsmödor numera känns förlegade. Med undantag för Rydbergs och Frödings mästerverk finns inte mycket som längre håller måttet.¹⁵

Det är inte bara anspråken utan också förmågan som drivits upp, menar Österling och tar ytterligare ett steg för att röja de anspråk han ställer, inte enbart för sig själv utan för en hel krets av översättare. ”I stort sett ha först de senaste årtiondena ägnat livligare intresse åt saken, och förtjänsten av att exempelvis den högsta engelska lyriken på detta sätt levandegjorts och fått sina värden uppenbarade för svenskt medvetande tillkommer väsentligen en krets av nutida svenska lyriker, som åtagit sig detta länge försummade värv.”¹⁶

Alltför ofta menar sig Österling ha upplevt att läsarna inte brytt sig om vem som översatt. De har tanklöst trott sig läsa Shakespeare eller Goethe på svenska. Det finns även andra uttryck för att han vill motverka en sådan aningslöshet. Han flyttar fram översättarnas anspråk påfallande långt. Han konstaterar rentav att det finns ”enstaka tolkningar som i ett eller annat avseende verka starkare än i originalet, därför att detta har utlöst ny känsla hos en översättare med makt över språket”.¹⁷

Argumentationen för översättningarna tar ett steg till. ”En inhemsk dikt kan vara mer eller mindre onödig”, skriver en av 1900-talets flitigaste lyriker. Men för stunden kunde han rentav tänka sig att tona ner värdet av originallyriken till förmån för översättningarna. Han slog till slut fast: ”en god tolkning av en betydande utländsk dikt kan i varje fall vara en kunskapsvinst”.¹⁸

8. Översättarnas pris

Österling fann som sextiotreåring sin position, när han 1947 tog över som Nobelkommitténs ordförande efter Per Hallström. Hans verkade för Nobelpris till förnyare som Hermann Hesse 1946 och T. S. Eliot 1948. Han hade lärt känna dem inifrån genom att översätta dem under 1930-talet. Också prisen till Quasimodo 1959 och Montale 1975 har översättare Österling en betydande del i. Den sicilianske diktaren uttryckte värtaligt sin tacksamhet: "Allt detta har jag velat påpeka apropå Anders Österlings översättningar: en bekännelse som får sitt eko i tolkningen av mina dikter på svenskt språk. Den nordiske Österling har inte endast förstätt att samla de olika ljusbrytningarna i min poetiska värld i sin väsentliga antologi utan han har lyckats bli 'medelhavsmänniska'."¹⁹

Italien var ett andra hemland för Österling. Han som börjat med att översätta från tyskan och därefter från franskan och mest från engelskan sökte sig alltmer över till italianskan. Dotter Karin, som jag brukar hälsa på uppe i Viken, har intygat att Österling under sina sena år ägnade nästan all ledig tid åt att översätta från just det språk som han börjat lära sig genom att vid sitt första besök i landet 1905 stava sig fram i Carduccis kända antologi.

9. Översättning som terapi

Ännu i den diktsamling som Österling gav ut som 86-åring finns plats för andra diktare. Han fortsatte på samma sätt i sin sista diktsamling, *Ögonblick*, som han gav ut det år han fyllde 94. Nästan 90 år gammal fullföljde han översättningen av Chateaubriands *Mémoires d'outre tombe*. Han ville besvärja sitt eget åldrande med en översättning av vad som på svenska fick heta *Minnen från andra sidan graven*. "Det kan vara ett av ålderns resterande nöjen att på fri hand fiska i världslitteraturens hav för den som någorlunda vet, var detta fiske lönar sig", skrev han i en kommentar. Översättningen publicerades 1973. Anders förklarade för dotter Karin att översättningsarbetet var ett sätt att hålla hjärnan igång.²⁰ Det var en form av "hjärngymnastik". "Det är viktigt vid mina åttåt inte stelna till".²¹

Översättare har, som man om och om igen tvingats konstatera, tilldelats en underordnad roll. Det ter sig särskilt bakvänt i ett land som Sverige där översättningslitteraturen har en så stor plats. En långsam förändring är förhoppningsvis på väg. Ett svenskt översättarlexikon är under uppbyggnad. Där har Anders Österling sin naturliga plats. Han debuterade samma månad 1904 som då Sverige sent omsider ratificerade den Bernkonvention som reglerade litteraturutbytet över gränserna.

Han höll på in i det sista. Hans insats är så stor att den som ska syssla med hans insats i den här formen har svårt att få tiden att räcka till.

Noter

¹ Anders Österling, *Fränder och främlingar. Ett häfte lyriska öfversättningar*, Sthlm 1912, s. 5.

² Jenny Westerström, "En nödvändig dikt", i *Då och där, här och nu. Festskrift till Ingemar Oscarsson 2007*, Lund 2007, s. 25–32.

³ Gunnel Vallquist, *Anders Österling*, Sthlm 1981, s. 20.

⁴ Anders Österling, *Carl August Hagberg*. Sthlm 1922, s. 145.

⁵ Österling, 1922, s. 98.

⁶ Österling, 1922, s. 201.

⁷ Kjell Espmark, *Det litterära Nobelpriset. Principer och värderingar bakom besluten*, Sthlm 1986, s. 164.

⁸ Anders Österling, *Minnets vägar*, Sthlm 1967, s. 73.

⁹ Birgitta Fryksén, *Rilke und kein Ende. Zur Rilke-Rezeption in Schweden von 1904 bis in die 1960er Jahre*, Frankfurt am Main, Berlin etc. 2003, s. 11.

¹⁰ Österling, 1967, s. 258.

¹¹ Österling, 1967, s. 258.

¹² Österling, 1967, s. 258 f.

¹³ Anders Österling, red., *All världens lyrik. Dikter från främmande språk i svensk tolkning*, Sthlm 1943, s. XIII.

¹⁴ Österling, 1943, s. V.

¹⁵ Österling, 1943, s. VI f.

¹⁶ Österling, 1943, s. VII.

¹⁷ Österling, 1943, s. V.

¹⁸ Österling, 1943, s. V.

¹⁹ Salvatore Quasimodo, *Poesie i svensk tolkning av Anders Österling*, Sthlm & Rom 1959, s. 13.

²⁰ Karin Österling, *Skribentens landskap*, Sthlm 1996, s. 165.

²¹ Karin Österling, 1996, s. 200.